

Termodynamikk

1. Hovedsetning = Energibevarelse:

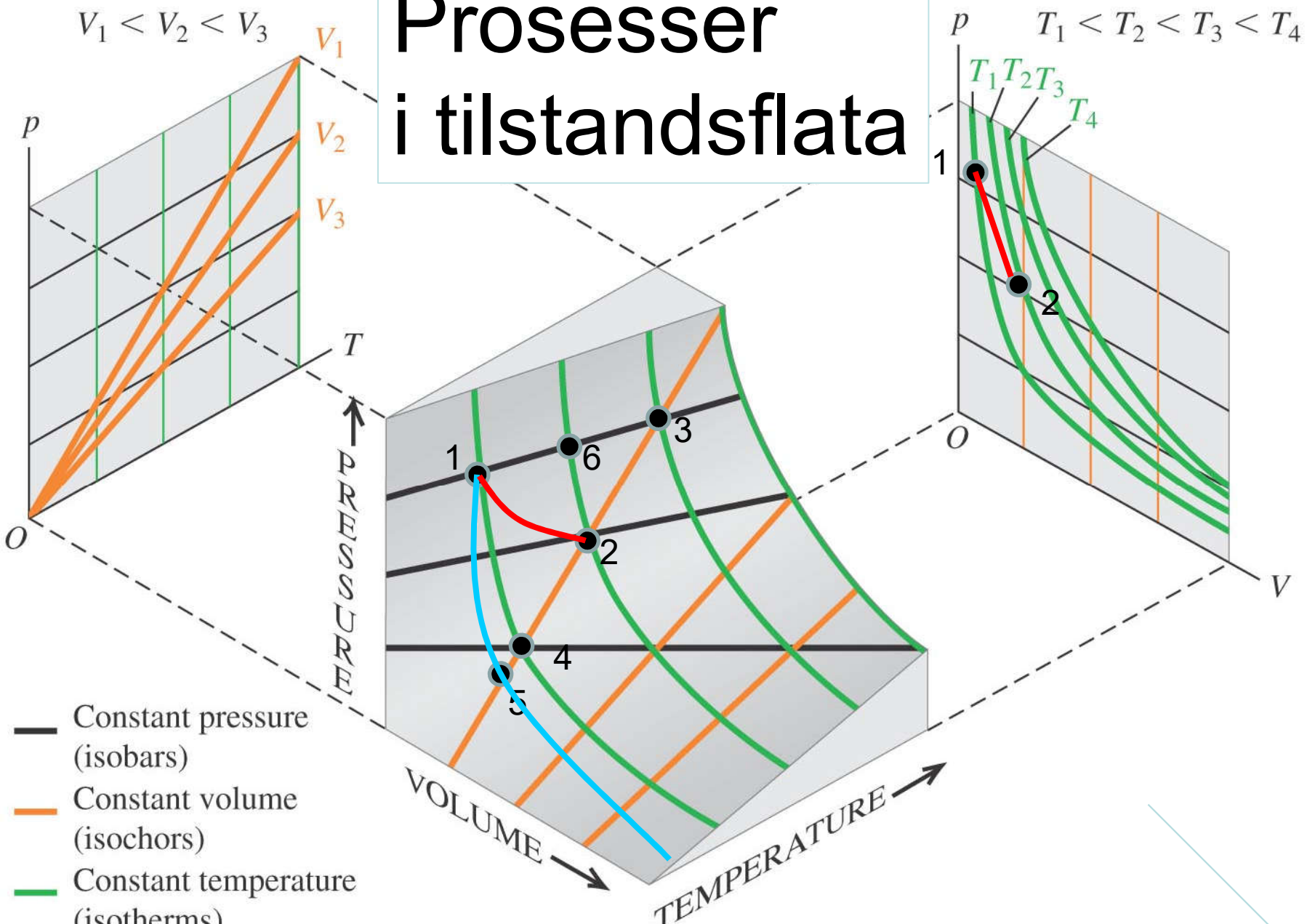
$$\Delta U = Q - W$$

(endring indre energi) = (varme inn) – (arbeid utført)

2. Hovedsetning = Mulige prosesser:

Varme kan ikke strømme fra kaldt til varmt legeme

Proseser i tilstandsflata

- Constant pressure (isobars)
- Constant volume (isochors)
- Constant temperature (isotherms)

Copyright © 2008 Pearson Education, Inc., publishing as Pearson Addison-Wesley.

Y&F Figure 18.27

Termodynamiske kretsprosesser

- Reversible prosesser: Alltid likevekt
- Irreversible prosesser: Ikke likevekt.
- Varmekraftmaskiner
  - Virkningsgrad $\eta = W/Q_H$. Carnotmaskin $\eta_C = 1 - T_L/T_H$
- Kjølemaskiner $\eta_K = |Q_L / W|$
- Varmepumper $\eta_V = |Q_H / W|$
- 2. hovedsetning: Det er umulig
  - at varme strømmer fra kaldt til varmt
  - å overføre varme 100% til arbeid
  - å senke entropien i et lukket system
- Entropi er en tilstandsfunksjon, def: $\Delta S = \int dQ_{\text{rev}}/T$

Entropi

- Entropi er en tilstandsfunksjon, def: $\Delta S = \int dQ_{\text{rev}}/T$
- S øker når varme tilføres
- S «produseres» ved irreversible prosesser
- S øker for universet, følge av:
- 2. hovedsetning: Det er umulig
  - at varme strømmer fra kaldt til varmt
  - å overføre varme 100% til arbeid
  - **å senke entropien i et lukket system**

Kinetisk teori. Oppsummering

- **Ideell gasslov + trykk pga. kollisjoner (Newton 2) gir:**

Indre energi = middelvei av kinetisk translasjonsenergi:

Enatomige molekyler, kun translasjonsenergi:

$$U = W_k(\text{trans}) = N \cdot (1/2) m \langle v^2 \rangle = N \cdot \mathbf{3} \cdot k_B T / 2 \quad \text{Frihetsgrader: } n_f = \mathbf{3}$$

Toatomige molekyler, translasjonsenergi + rotasjonsenergi:

$$U = W_k(\text{trans}) + W_k(\text{rot}) = N \cdot \mathbf{5} \cdot k_B T / 2 \quad \text{Frihetsgrader: } n_f = \mathbf{5}$$

- **Varmekapasiteter ideell gass**

$$\text{Konstant volum: } n C_V = \Delta U / \Delta T, \quad C_V = n_f \cdot R / 2$$

$$\text{Konstant trykk: } n C_p = (\Delta U + p \Delta V) / \Delta T, \quad C_p = (n_f + 2) \cdot R / 2$$

- **Adiabatisk prosesser:**

$$pV^\gamma = \text{konstant under prosessen, med } \gamma = C_p / C_V$$

Eksamen TFY4115 des 2011, opg. 3

Oppgave	Snittresultat	Vektlegging (totalt 30)
3a	65 %	5
3b	79 %	8
3c	64 %	5
3d	84 %	7
3e	52 %	5

Eksamen des 2016.

Statistikk (prosent riktig).

1. Flervalgs.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Mekanikk:	61	95	32	44	52	79	32	82	75	58	86	63
Termisk:	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
	52	78	86	85	57	52	79	61	65	42	65	78

Mekanikk:	2a	2b	2c	3a	3b	3c	3d
	96	71	66	80	76	77	56

Termisk:	4a	4b	4c	4d	5	Gjennomgå oppgaver markert rødt (dårligst besvarte)
	94	80	62	68	42	

Karakterskala:

Eksamen TFY4115 des 2016, opg. 1

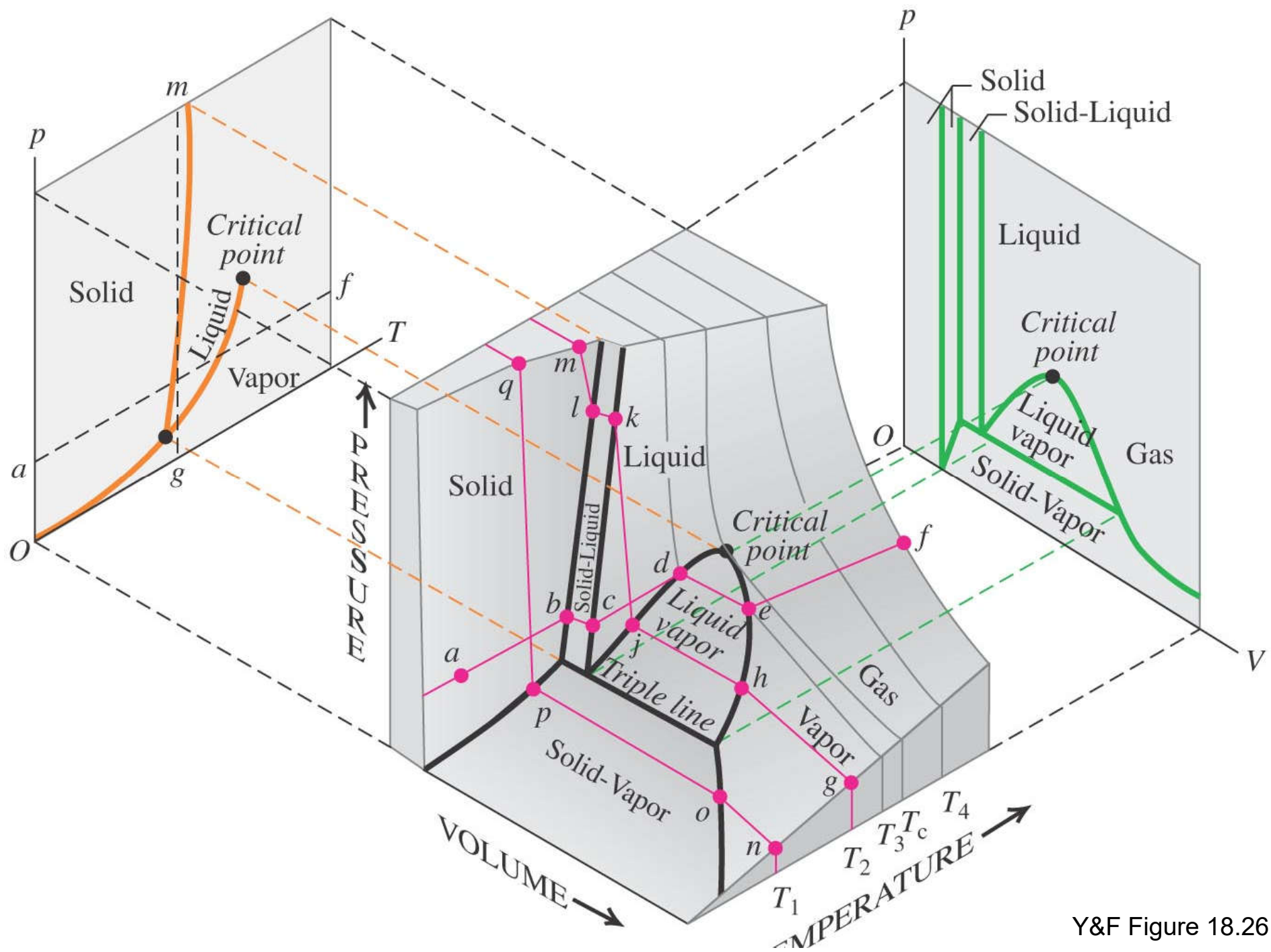
Flervalgs - de dårligst besvarte:

Oppgave	Snittresultat	
1-3	32 %	Mekanikk
1-4	44 %	
1-5	52 %	
1-7	32 %	
1-10	58 %	
1-13	52 %	Termisk
1-17	57 %	
1-18	52 %	
1-20	61 %	
1-22	42 %	
1-23	65 %	

Avgitte svar:

Opg:	3	4	5	7	10	13	17	18	20	22	23
Rett svar											
A	65	2	17	12	9	1	116	22	130	95	9
B	23	98	115	53	21	38	10	7	45	9	27
C	29	111	5	17	18	113	18	27	7	92	144
D	42	4	12	13	21	44	3	12	5	1	17
E	29	4	61	58	126	6	18	108	1	14	12
blank	39	8	17	74	32	25	62	51	39	16	18
Sum	227	227	227	227	227	227	227	227	227	227	227
Snittres. %	32	44	52	32	58	52	57	52	61	42	65

Y&F Figure 18.26

Eksamen des 2016.

Statistikk (prosent riktig).

1. Flervalgs.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Mekanikk:	61	95	32	44	52	79	32	82	75	58	86	63
Termisk:	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
	52	78	86	85	57	52	79	61	65	42	65	78

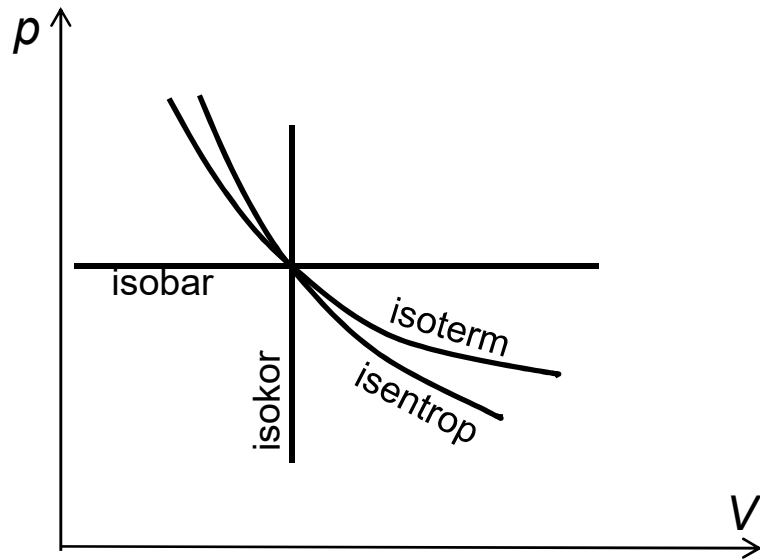
Mekanikk:	2a	2b	2c	3a	3b	3c	3d
	96	71	66	80	76	77	56

Termisk:	4a	4b	4c	4d	5	Gjennomgå oppgaver markert rødt (dårligst besvarte)
	94	80	62	68	42	

Karakterskala:

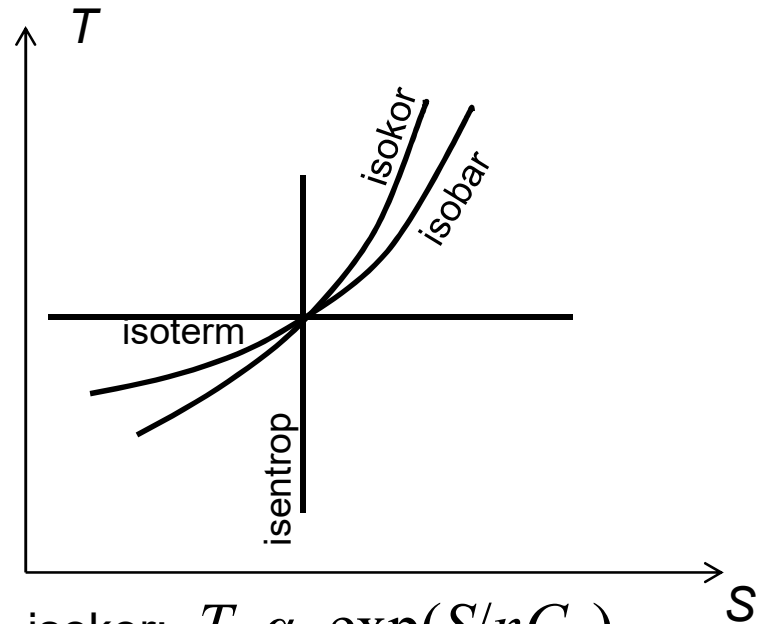

Prosesskurver i pV og i TS -diagram:

isoterm: $p \propto V^{-1}$

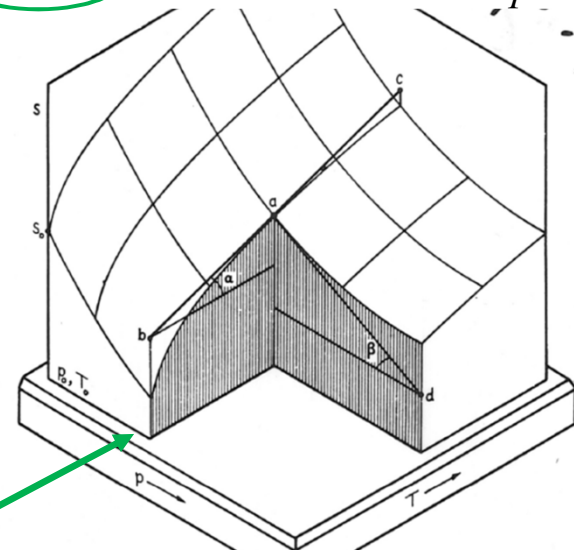
isentrop (adiabat): $p \propto V^{-\gamma}$

isokor: $T \propto \exp(S/nC_V)$

isobar: $T \propto \exp(S/nC_p)$

$$S(T, p = \text{konst}) = S_0 + nC_p \ln T/T_0 \quad (1C)$$

Eksamen des 2015.

Statistikk (prosent riktig).

1. Flervalgs.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Mekanikk:	90	79	89	78	82	87	69	78	45	52	36	63
Termisk:	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
	87	54	51	32	73	88	62	47	72	74	61	55

Mekanikk:	2a	2b	2c	3a	3b	3c	3d
	96	82	84	72	65	58	27

Termisk:	4a	4b	4c	4d	4e
	83	73	49	52	66

**Gjennomgå oppgaver
markert rødt
(dårligst besvarte)**

Karakterskala:

Eksamen TFY4115 des 2015, opg. 1

Flervalgs - de dårligst besvarte:

Oppgave	Snittresultat	
1-9	45 %	Mekanikk
1-10	52 %	
1-11	36 %	
1-14	54 %	Termisk
1-15	51 %	
1-16	32 %	
1-20	47 %	
1-23	61 %	
1-24	55 %	

Avgitte svar:

Rett svar

Opg:	9	10	11	14	15	16	20	23	24
A	43	20	73	11	36	67	18	3	31
B	85	39	43	72	108	65	16	4	5
C	4	115	54	119	1	25	20	29	1
D	12	13	14	4	39	29	98	125	5
E	3	32	6	3	9	6	34	7	108
blank	78	6	35	16	32	33	39	57	75
Sum	225	225	225	225	225	225	225	225	225
Snittres. %	45	52	36	54	51	32	47	61	55

Eksamen des 2015.

Statistikk (prosent riktig).

1. Flervalgs.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Mekanikk:	90	79	89	78	82	87	69	78	45	52	36	63
Termisk:	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
	87	54	51	32	73	88	62	47	72	74	61	55

Mekanikk:	2a	2b	2c	3a	3b	3c	3d
	96	82	84	72	65	58	27

Termisk:	4a	4b	4c	4d	4e
	83	73	49	52	66

**Gjennomgå oppgaver
markert rødt
(dårligst besvarte)**

Karakterskala:

Eksamen des 2014.

Statistikk (prosent riktig)

1. Flervalgs.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
29	88	66	39	38	56	27	55	44	80	60
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
47	64	55	77	77	82	77	56	37	60	49

2a	2b	2c	2d	2e	2f
96	85	79	56	50	38

3a	3b	3c	3d	3e	3f
83	89	53	54	67	28

Gjennomgår oppgaver
markert rødt
(dårligst besvarte)

Karakterskala:

0 - - - - 40 | 41-52 | 53-64 | 65 - 76 | 77 - 88 | 89 - 100

F | E | D | C | B | A

Eksamen TFY4115 des 2014, opg. 1

Flervalgs - de dårligst besvarte:

Oppgave	Snittresultat
1-1	29 %
1-4	39 %
1-5	38 %
1-7	27 %
1-9	44 %
1-12	47 %
1-20	37 %
1-22	49 %

Avgitte svar:

Rett svar

Opg:	1	4	5	7	9	12	20	22
A	13	3	5	43	3	83	34	87
B	58	75	96	15	29	18	67	7
C	15	41	4	52	32	22	27	35
D	50	23	75	26	76	4	13	13
E	61	44	17	12	3	16	22	6
blank	3	14	3	52	57	57	37	52
Sum	200	200	200	200	200	200	200	200
Snittres.	29 %	39 %	38 %	27 %	44 %	47 %	37 %	49 %

Eksamen des 2014.

Statistikk (prosent riktig)

1. Flervalgs.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
29	88	66	39	38	56	27	55	44	80	60
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
47	64	55	77	77	82	77	56	37	60	49

2a	2b	2c	2d	2e	2f
96	85	79	56	50	38

3a	3b	3c	3d	3e	3f
83	89	53	54	67	28

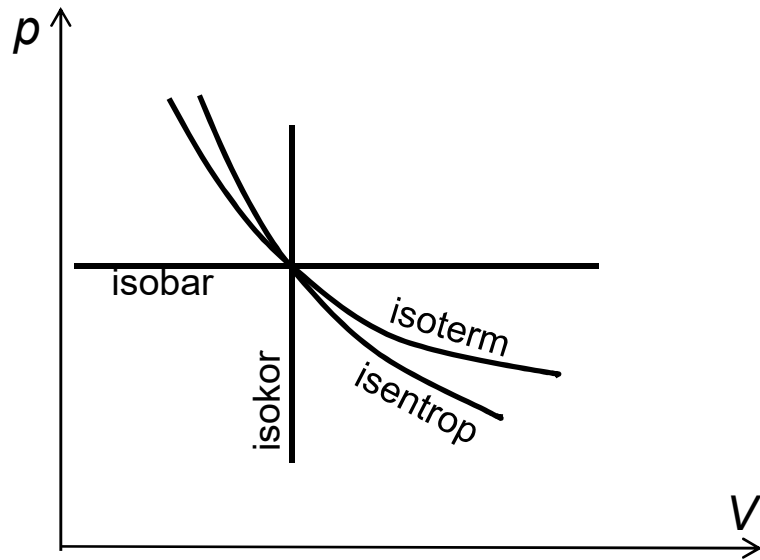
Gjennomgår oppgaver
markert rødt
(dårligst besvarte)

Karakterskala:

0 - - - - 40 | 41-52 | 53-64 | 65 - 76 | 77 - 88 | 89 - 100

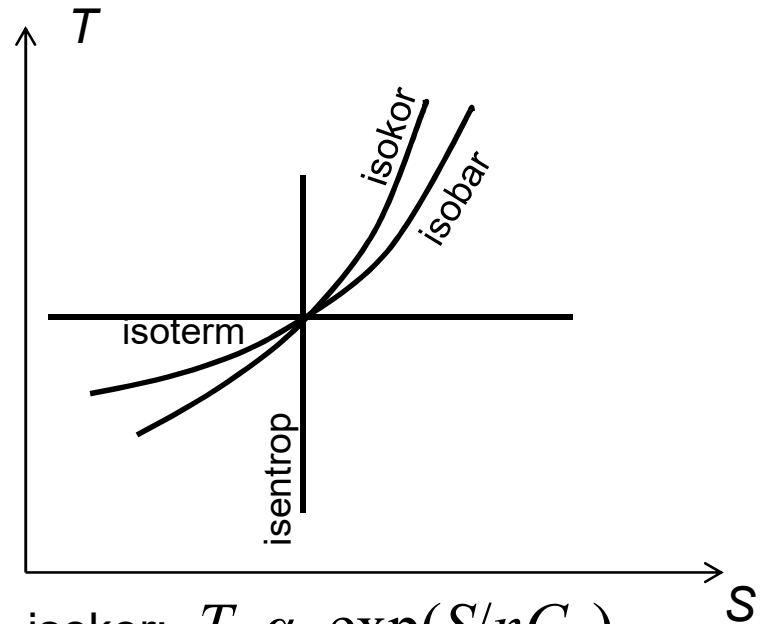
F | E | D | C | B | A

Prosesskurver i pV og i TS -diagram:

isoterm: $p \propto V^{-1}$

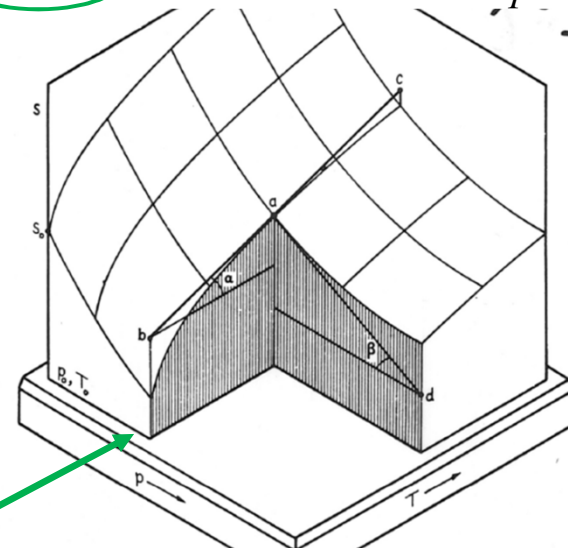
isentrop (adiabat): $p \propto V^{-\gamma}$

isokor: $T \propto \exp(S/nC_V)$

isobar: $T \propto \exp(S/nC_p)$

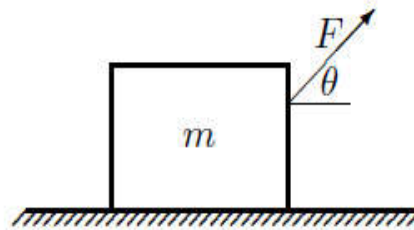
$$S(T, p = \text{konst}) = S_0 + nC_p \ln T/T_0 \quad (1C)$$

Flervalgsoppgaver fra Eks. 2011 (de dårligst besvarte)

a. En kloss med masse m blir trukket med konstant hastighet av en kraft i retning θ med horisontalen, som vist på figuren. Den kinetiske friksjonskoeffisienten mellom den ru overflata og klossen er μ_k . Størrelsen til friksjonskrafta kan uttrykkes

- A) $F \cos \theta$
- B) $\mu_k F \cos \theta$
- C) $\mu_k F \sin \theta$
- D) $\mu_k (mg - F \sin \theta)$
- E) To av svarene over er riktig

$$\Sigma_{\text{hor}} F = 0$$

a. E. Ved gliding er $F_f = \mu_k F_N = \mu_k (mg - F \sin \theta)$. (Normalkrafta blir altså mindre som følge av at F har komponent oppover.) Fra $\sum F_x = 0$ (farta konstant) får vi også $F_f = F \cos \theta$, slik at to alternativ er rette.

Snitt: 32 %

Flervalgsoppgaver fra Eks. 2011

c. For et stivt legeme faller tyngdepunktet og massesenteret sammen dersom

A) legemet er i rotasjonslikevekt

B) legemet er i translasjonslikevekt

C) legemet er både i rotasjonslikevekt og i translasjonslikevekt

D) tyngdens akselerasjon er lik over hele legemet

E) enhver kraft som kan akselerere legemet er konstant

Flervalgsoppgaver fra Eks. 2011

e. To enatomige gasser, helium og neon, blir blanda i forholdet 2:1 og er i termisk likevekt ved temperaturen T . Molar masse til neon er 5x molar masse til helium. Hvis den midlere kinetiske energien per heliumatom er U , er den midlere kinetiske energien per neonatom lik

- A) U
- B) $U/2$
- C) $2U$
- D) $5U$
- E) $U/5$

Flervalgsoppgaver fra Eks. 2011

g. Ei massiv kule som holder temperatur T stråler ut energi med en rate P (i $W = \text{watt}$). Hvis radius til kula dobles (mens temperaturen holdes konstant) vil P øke med en faktor:

- A) Forbli uendra
- B) 2
- C) 4
- D) 8
- E) 16

Flervalgsoppgaver fra Eks. 2011

h. Hvis lufttrykket er lavere enn trippelpunkt-trykket for et visst stoff, kan dette stoffet eksistere (avhengig av temperaturen)

- A) som væske eller gass, men ikke faststoff
- B) som væske eller faststoff, men ikke som gass
- C) som faststoff eller gass, men ikke som væske
- D) som faststoff, men ikke væske eller gass
- E) som faststoff, væske eller gass

Eksamen des 2012.

Statistikk (prosent riktig)

1. Flervalgs

a	b	c	d	e	f	G	H	I	J	K
88	23	90	35	61	46	41	34	39	63	23

2a	2b	2c
74	39	37

3a	3b
55	42

4a	4b	4c	4d
83	89	53	54

Gjennomgår oppgaver
markert rødt
(dårligst besvarte),
men rekker bare litt av disse.

KVASS: Evaluering

- Oppfordrer alle å respondere på instituttets emneevaluering.
- Kun få spørsmål, med muligheter for kommentarer.
- Instituttet sender epost til alle studenter om evalueringen.

A18.5

You have a quantity of ideal gas in a cylinder with rigid walls that prevent the gas from expanding or contracting. If you double the rms speed of molecules in the gas, the gas pressure

- A. increases by a factor of 16.
- B. increases by a factor of 4.
- C. increases by a factor of 2.
- D. increases by a factor of $2^{1/2}$.

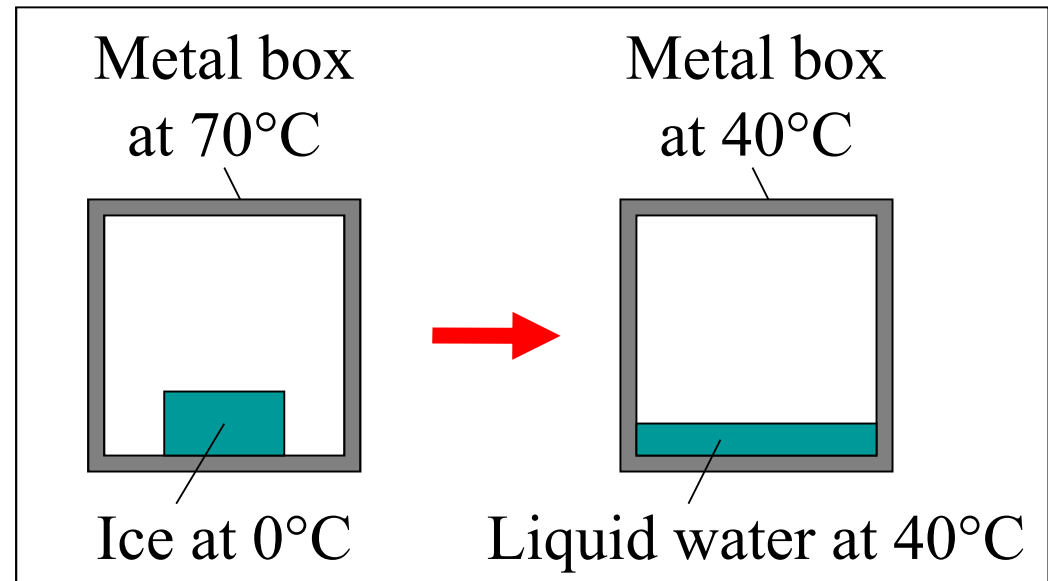
Kinetisk gassteori

$$E_k = \frac{1}{2} m \langle v^2 \rangle = \frac{3}{2} k_B T$$

$$pV = N/V k_B T = N/V \frac{2}{3} E_k \quad (\text{formelark})$$

A20.8

You put an ice cube at 0°C inside a large metal box at 70°C . The ice melts and the entropy of the ice increases. Which statement is correct?

- A. Entropy of the metal box is unchanged; total entropy increases.
- B. Entropy of the metal box decreases; total entropy decreases.
- C. Entropy of the metal box decreases; total entropy is unchanged.
- ✓ D. Entropy of the metal box decreases; total entropy increases.
- E. none of the above

Boksen avgir varme og entropi.

Siden noe av prosessen er irreversibel, øker total S